

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-116-9-45>

ДО ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ВІЙНИ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Вовк С. О.

доктор політичних наук, доцент,

завідувач кафедри політології та правознавства

ДЗ «Луганський національний університету імені Тараса Шевченка»

м. Старобільськ, Україна

Для тлумачення дефініції «громадянська війна» певну цінність мають нормативно-правові документи, що є джерелами міжнародного гуманітарного права. На жаль, до сьогодні ще немає чіткого визначення, хоча певні спроби, це зробити з точки зору саме міжнародного права спостерігалися з початку ХХ ст. Напередодні Першої світової війни під впливом громадської думки на ІХ Міжнародній Конференції Червоного Хреста в 1912 р. було порушено питання щодо поширення на громадянські війни положень Женевської конвенції про поліпшення під час сухопутної війни долі поранених і хворих воїнів (1864 р.). Цей проект, на жаль, не було втілено ні на Х Міжнародній Конференції Червоного Хреста в 1921 р., ні на ХVІ Міжнародній Конференції Червоного Хреста в 1938 р. [Цит. за: 1, с. 23]. Зауважимо, що в згаданому проекті не було запропоновано визначення поняття «громадянська війна». У міжнародних документах воно було впроваджене 1949 р. – у проекті Женевських конвенцій, запропонованому Міжнародним комітетом Червоного Хреста. На жаль, під час обговорення цього проекту словосполучення «громадянська війна» з тексту було вилучено. США, Англія, Франція висловлювали побоювання, що міжнародне право буде використано для захисту повстань, анархії тощо. Разом із поняттям «громадянська війна» було видалено й інші суміжні поняття («колоніальний конфлікт», «релігійні війни»). Сам факт вилучення з першого проекту конвенцій поняття «громадянська війна» свідчить про те, що в середині ХХ ст. назріла необхідність у правовій дефініції цього явища. Наявну в Женевській конвенції 1949 р. «білу пляму» ліквідували в червні 1977 р., коли були прийняті Додаткові протоколи до вказаних конвенцій, до яких світове співтовариство ввело термін «збройний конфлікт неміжнародного характеру». Згідно з Протоколом ІІ, збройний конфлікт неміжнародного характеру охарактеризували таким чином: «...цей Протокол застосовується до всіх збройних

конфліктів, що не підпадають під дію ст. 1 Додаткового Протоколу I до Женевської конвенції 1949 р., відбуваються на території будь-якої... ..сторони між її збройними силами або іншими збройними групами, які знаходяться під відповідальним командуванням, здійснюється певний контроль над частиною її території, що дозволяє їм здійснювати неперервні та узгоджені воєнні дії...» [Цит. за: 2, с. 132].

Протокол не застосовується до таких випадків порушення внутрішнього порядку й виникнення обстановки внутрішнього напруження, як: окремі випадки насилля та інші випадки аналогічного характеру, оскільки останні не є збройними конфліктами.

Для авторів документа кваліфікаційними ознаками міжнародного збройного конфлікту є такі: забезпечення керівництва воюючими сторонами, установлення певного порядку на підвладній (підконтрольній) території. Якщо та чи та збройна група забезпечує певний суспільний порядок на своїй території, то вона визнається повноправним суб'єктом міжнародних відносин. В іншому випадку подібна група визнається як звичайна злочинна група й переслідується за всіма правилами внутрішнього кримінального законодавства.

Нормативне закріплення поняття «збройний конфлікт міжнародного характеру», що міститься в Додатковому протоколі до Женевських конвенцій 1949 р., тільки частково вирішувало довготривалу суперечку про те, як розуміти цю конструкцію. Крім того, відсутність зрозумілого й чіткого визначення поняття збройного конфлікту міжнародного характеру перешкоджає з'ясуванню відмінностей між цим поняттям і поняттям «громадянська війна», «національно-визвольна війна», а також ситуацією, коли відбувається порушення внутрішнього порядку в державі. Останнє підтверджується відсутністю в міжнародно-правовій літературі єдиної думки про те, що треба розуміти під поняттям «міжнародний збройний конфлікт», а також під поняттям «громадянська війна».

Література:

1. Арцибасов И. Н., Егоров С. А. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. М. : Междунар. отношения, 1989. 244, [1] с. 2.
- Капустин А. Я., Мартыненко Е. В. Международное гуманитарное право : учеб. пособие. М. : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1991. № 77. С. 2.